Marina de guerra catalana

Autor:
Data de publicació: 12-03-2020

La marina de guerra catalana - amb vaixells catalans, almiralls catalans i tripulacions catalanes (sense comptar la xurma)- a les ordres directes o indirectes dels comtes de Barcelona representava una realitat reconeguda per tota la mediterrània des dels seus orígens fins a Ferran el Catòlic. En èpoques posteriors vaixells construits i tripulats en les costes catalanes, sota l'autoritat de reis no catalans, protagonitzaren alguns fets importants.

De manera anàloga les marines de guerra del regnes de Mallorca i de València tingueren entitat pròpia i poden ser estudiades de forma particular.

Galera catalana de l'almirall Galceran de Requesens i Joan de Soler. Vegeu que remolca la seva barca de panescalm. *La xurma és amb terçols, amb tres remers a cada banc cadascun amb el seu rem. Hi ha una separació palesa dels rems en grups de tres.*El nombre de rems i la proporció de les figures no són correctes.

Galiota d'estil català (galera petita)

https://www.histo.cat/1/Marina-guerraABcolor.pdf

La marina de guerra catalana - amb vaixells catalans, almiralls catalans i tripulacions catalanes (sense comptar la xurma)- a les ordres directes o indirectes dels comtes de Barcelona representava una realitat reconeguda per tota la mediterrània des dels seus orígens fins a Ferran el Catòlic. En èpoques posteriors vaixells construits i tripulats en les costes catalanes, sota l'autoritat de reis no catalans, protagonitzaren alguns fets importants.

De manera anàloga les marines de guerra del regnes de Mallorca i de València tingueren entitat pròpia i poden ser estudiades de forma particular.

Resum previ
Una marina de guerra és basa en els vaixells, les persones que comanden els estols, les tripulacions, les armes i la manera d'actuar de tots plegats seguint les instruccions de l'autoritat política governant.

Vaixells.

L'estudi general ha de tenir en compte els nombre de vaixells construïts, les seves característiques, el cost de fabricació, les despeses de manteniment, els costos d'operació, la vida útil de cada vaixell, ...
En l'època dels vaixells de fusta calia tallar aquesta alguns anys abans, per a poder-la tractar i assecar de manera adequada. Una marina de guerra eficient exigeix previsió i organització.

Responsables en campanya.

Un estol està governat per un almirall i, eventualment, per un sots-almirall. Cada vaixell (galera, nau o similar) té un capità i altres oficials (patró, nauxer, còmit, ...).

Tripulació

La maniobra d'un vaixell exigeix un cert nombre de mariners i fadrins (joves aprenents)

Guerrers

En un vaixell de guerra tothom pot lluitar però és convenient i freqüent disposar a bord de guerrers especialitzats (per exemple ballesters) amb bones armes defensives i ofensives.

Remers.

En vaixells moguts per rems hi ha d'haver un nombre important de remers (voluntaris o forçats).[1]

Armes.

Les armes d'un vaixell de guerra poden ser generals o individuals. Les armes generals de les galeres medievals eren les ballestes de lleva i, posteriorment, les peces d'artilleria basades en la pólvora.[2]

Plantejament de l'article
L'article segueix una exposició cronològica de fets puntuals. Indicant, en cada cas, els punts indicats més amunt: nombre de vaixells, persones responsables i altres detalls.

Antecedents
Una marina de guerra d'una certa entitat no s'improvisa ni surt del no res. Abans de l'esclat que va suposar la conquesta de Mallorca, hi ha alguns fets navals que demostren l'existència de vaixells de guerra basats -i potser construïts- a les costes catalanes.

Batalla de Mallorca (813)

Dominis territorials. Any 814.

La Batalla de Mallorca fou una batalla sostinguda, i guanyada, per l'estol d'Ermenguer d'Empúries l'any 813, en aigües de Mallorca, contra la flota sarraïna, que venia d'assolar Còrsega. El comte va esperar subreptíciament a Mallorca l'armada musulmana i la victòria es va saldar amb la captura de vuit naus i l'alliberament de cinc-cents captius corsos.

La referència a la batallà es troba en diversos cronicons francs, però tots ells reprodueixen, amb petites variacions, l'obra del cortesà de Carlemany, Einhard, Annales regni Francorum (ca. 830),[3] que relata els fets de la següent manera:

«
Mauris de Corsica ad Hispaniam cum multa praeda redeuntibus, Irmengarius Comes Emporitanus in Maiorica insidias posuit, et octo naves eorum cepit, in quibus quingentos et eo amplius Corsos captivos inuenit. Hoc Mauri vindicare volentes Centumcellas Tusciae civitatem et Niceam provinciae Narbonensis vastaverunt. Sardiniam quoque adgressi commissoque cum Sardis proelio pulsi ac victi et multis suorum amissis recesserunt.
»

— Einhard, Annales Regni Francorum

Sunyer II d'Empúries-Rosselló (891)
El 891 preparà una expedició, entre comercial i piràtica, contra els sarraïns enviant una flota de quinze vaixells que van arribar a Petxina,[4] prop d'Almeria, acabant tot amb una treva que durà les primeres dècades del segle x.[5][6]

Croada pisano-catalana
La Croada pisano-catalana[7] a les illes Balears, que en l'època eren una taifa musulmana, va consistir en una expedició en represàlia pels actes de pirateria comesos pels musulmans que l'habitaven, duta a terme per Ramon Berenguer III i els seus aliats, el 1114. Fundada en un tractat de 1113 entre la República de Pisa i el Comte de Barcelona, tenia com a objectiu arrabassar l'illa als musulmans i impedir l'atac i entorpiment als combois i naus dels comerciants cristians que en aquells dies navegaven pel mar Mediterrani.[8][9][10] ??? Tot i que Mallorca va quedar un altre cop en poder musulmà, va servir per establir les bases d'el futur poder naval català i per enfortir els contactes comercials a la Mediterrània.[11]

Ramon Berenguer el Gran (1116)
Segons una biografia del bisbe Oleguer de Barcelona, Ramon Berenguer el Gran va viatjar a Roma amb un gran estol fent escales a Gènova i Pisa, signant tractats diplomàtics.[12][13][14]

«
... Construïren naus, vaixells magnífics tripulats per una multitud de mariners i remers de Barcelona. El comte Ramon hi va embarcar amb nobles religiosos i guerrers del seu comtat. Feren vela i anaren cap al Roïne. Embarcaren els bisbes de Frejús, Niça i Antibes. S'adreçaren a Gènova on foren rebuts amb honors. El comte va demanar ajuda contra els infidels i els genovesos la prometeren. Després anà a Pisa...
»

Gorabs (1120)
En un conveni entre Ramon Berenguer III i l'alcaid de Lleida s'esmenten els gorabs , vaixells interpretats com a caravel·les.[15]

Croada d'al-Mariyya (1147)
Setge de Turtuixa (1148)

Marina catalana consolidada

Tot i que Ramon Berenguer el Gran ja disposava d'una armada important, l'esdeveniment que consolida la potència naval catalana és la conquesta de Mallorca.

Conquesta de Mallorca (1229)

Conquesta de Mallorca per Jaume I

La conquesta de Mallorca va començar amb una gran operació naval. Els fets generals són prou coneguts i fàcils de consultar. Hi ha alguns particulars no tan divulgats que convé tenir en compte.

Un cop aprovada la conquesta el rei encomana l'organització de l'estol a Ramon de Plegamans. Aquest feu fer galeres, tarides i altres llenys. Feu fer bescuit i provisió de farina i de forment, de civada i peix salat.[16]
Els tipus de vaixell esmentats en l'expedició eren: galeres, galiotes, llenys, corces, brisses o búrcies, naus i tarides.[17]
Hi havia un codi de senyals lluminosos entre vaixells amb farons apantallats per tal d'evitar la seva visió des de Mallorca.[18]
L'estol va patir una tempesta. La galera del rei va rebutjar la demanda d'un timó de recanvi.

Carrós de Costa (1230)

Aquest marí d'origen genovès i corsari extremat comandava la reraguarda de l'estol de la conquesta de Mallorca. El 1230 el rei Jaume el va nomenar primer almirall de Catalunya i Mallorca.[19]

Drassanes de Barcelona

L'any 1243 hi ha una Cèdula de Jaume I per referir-se als límits occidentals de la Ribera utilitzant per primer cop la paraula Drassanes.[20]

A principis del segle xiii ja es construïen vaixells extramurs entre el torrent de Cagadell i Montjuïc, en uns terrenys en els quals Jaume el Conqueridor va prohibir la construcció de noves cases i ordenà l'enderroc de les existents.[21]

Durant el regnat de Pere el Gran entre els anys 1275 i el 1285, la conquesta de Sicília i la Croada contra la Corona d'Aragó havia comportat la necessitat de disposar d'un espai per a la conservació i manteniment dels estols reials[22] i es va iniciar la construcció de les drassanes, que constava d'un ampli edifici emmurallat de planta rectangular que estava obert per la banda del mar emmarcant un gran pati central descobert, capaç d'encabir setze galeres[23] amb quatre torres als seus angles, de les quals dues encara existeixen.[24] A partir de la construcció de les noves muralles al segle xiv, les drassanes instal·lades al peu de la muntanya de Montjuïc passen a ser les úniques de la ciutat.[25][26][27]

Drassanes medievals

Les drassanes medievals de Catalunya, València, Mallorca i Tortosa -a més de la seva funció principal de construir i mantenir vaixells de guerra- constituïen una indústria fonamental per a la supervivència de milers de famílies.

Materials: Fustes, ferro, aram, estany, bronze, cànem, cotó, espart, pega negra, cera, seu, carbó, llenya
Oficis: bosquerols (que tallaven la fusta del bosc), raiers (que feien baixar la fusta pels rius), carreters, serradors, mestres d'aixa, calafats, corders, velers, remolars, escultors, pintors,...
Autoritats, càrrecs i funcions: drassaner major, almirall, patró de galera o de nau, nauxer-pilot, còmit, escrivà, barber/cirurgià, alier, espatller, mariner, fadrí (de vaixell), remer, músic...
Armes individuals: ballestes, espases, coltells, cuirasses, elms, escuts, llances

Artilleria: bombardes, versos, colobrines, ballestes de lleva

Funcionament d'un estol de guerra

Els requeriments previs, les necessitats en campanya i les accions posteriors a una expedició militar naval són realitats d'una certa complexitat que cal estudiar en cada cas. Hi ha alguns punts generals que es repeteixen en totes les campanyes.

Estol pròpiament dit: cal aplegar els vaixells necessaris (galeres, galiotes, naus, tarides, baleners,...).
Armar els vaixells. Equipar-los amb les armes i tot el que calgui (tripulació, aigua, queviures, llenya,...)

Entre els queviures més importants hi havia el bescuit.

Taula d'acordar. Enrolar la tripulació per a una expedició important sovint requeria de la solemnitat de la "taula d'acordar". Amb músics, escrivà i tresorer per a pagar les quantitats inicials.
Fer mostra. Un cop l'estol estava armat i preparat era presentat per a la seva comprovació a les autoritats pertinents.
Navegació. La navegació exigia experts (nauxers i pilots) i instruments (carta de navegar, sestes, brúixola, ampolletes de sorra, escandalls,...)

Guerra de Sicília (1282-1289)

1283. Nomenament de Roger de Llúria com a almirall del (sic) “regne de Catalunya e Sicília”.[28][29]
Combat de Nicòtena (1282)
Combat de Malta (1283)
Batalla naval de Sant Feliu de Guíxols (1285)

Consideracions de Ramon Muntaner

Ramon Muntaner i els vents

Els vaixells de guerra navegaven amb rems i veles. La navegació de vela era molt important. A l'obra de Muntaner hi ha algunes referències precises sobre els vents i els rumbs.

«
... aquesta és rahó: car ells havien lo vent de Lebeig tant complit ques podien a orçar per lur viatge affer. E nos no podiem sobrepujar al vent, peró com erem puix baix que ells no eren...
»

— Capítol VIII

«
... E tantost com lo senyor rei d'Aragó fou en terra les galeres van batre de rems, e a aquell punt que elles bateren de rems l'estol del rei Carles no havia passada la coha de la Volp, e les XXII galees pensaren d'arribar, e faeren vela, que el vent era a l'osta, e a rems e a veles pensaren d'anar vers l'estol del rei Carles...
»

— Capítol LXVII

«
Et con lo senyor rey fo a la Font de l'Or et veé la meraveyla de tantes veles qui venien ab lo vent a la boyra, que era meraveylós...
»

— Capítol LXVIII

«
... Que us dire? Qu'entre aquell dia e la nuyt e l'endemà ells foren en la mar de Cap de Creus, en tro a XXV milles en mar sobre el Cap : e com lo sol fo post, ab les veles acostarensen a terra, e feren la via de Cadaqués,quel ventijol era defora al exaloquet : si que a hora de bona paraula foren a dos illes prop de Cadaqués ...
»

— Capítol CXXX

A més dels seus fets militars, Ramon Muntaner fou un observador atent de la realitat i un conseller expert en la guerra naval.

Aconsellava l'establiment regular de quatre drassanes. Les de Barcelona i València per necessitat (com a ciutats més importants) i les de Tortosa i Cullera per la seva ubicació i les seves condicions estratègiques. Així, amb 25 galeres a cada base, el rei disposaria de 100 galeres sempre a punt. A més, per tractar-se de ports fluvials, les 50 galeres de Tortosa i Cullera podrien armar-se en secret.[30]

Coberta d'una galera. La proa és a l'esquerra. A cada banc hi poden remar tres remers. Però és possible prescindir del tercer remer (terçol).

Muntaner fou un defensor de les galeres amb ballesters "en taula", ballesters professionals enrolats com a ballesters i sense obligació de remar. Això implicava una galera amb dos remers (cadascun amb el seu rem) per banc, deixant desocupat el lloc del terçol. Les galeres amb tres remers per banc (palomer, postic i terçol)[31] eren més ràpides però disposaven de ballesters ocasionals (els terçols feien de ballesters) menys hàbils que els professionals.

«
... E per cert cascu vull que sapia, e diu vos ho aquell qui en
moltes batalles ha vist , quels ballesters en taula sen porten les batalles, puix les galees meten los rems en franell , perque tostemps, qualque sia almirall o capita de galees de Cathalans, fara que saui, que no port torsols en les galees, mas quels ballesters estien en taula, quels ballesters en taula van hi reposats e ab llurs ballestes e tretes be adobades e enpenades. E mentre los galeots voguen, ells estan atersats ab llurs ballestes , quels ballesters cathalans tots son als que de nou sabrien fer una ballesta, si que cascu la sap aterçar , e sap fer una vira e un matras e corda e ancorda, e lligar, e tot ço que a ballester pertany; que Cathalans no entenen, que sia ballester negu, sino sap fer del començament tro a la fi tot ço qui a ballesta pertany : e axi porta tot son arreu en caxa, com si hauia tenir obrador de ballesteria , e negunes altres gents aço no han , quels Cathalans ho aprenen ab la mamella, e les altres gents del mon nou fan; per que los Cathalans son los pus subirans ballesters del mon. Per que los almiralls e los capitans dels estols dels Cathalans deuen donar tota auinanteza , que aquesta bondat singular que en altra gent nos troba nos lexats, mas que faessen obrar; per que no es mester, que los ballesters aytals voguen tersols, que si ho fan perden la gracia de la ballesta...

»

Ramon Llull i el Rex bellator (1292)
La importància de Ramon Llull com a teòric naval és notable i convé recordar-la.

Els seus escrits sobre navegació (deixant de banda el perdut Llibre de navegació) demostren la forma de navegar per estima dels vaixells de la seva època. Un estol militar ha de conèixer amb seguretat la seva posició.
En les obres sobre la recuperació de Terra Santa exposa la necessitat d'una armada naval: l'armada catalana.

Galió de Barcelona (1292)
En una carta de Jaume el Just a Sancho IV de Castella s'esmenta un "galeón" armat a Barcelona per transmetre notícies i portar la paga de dos mesos per a dues galeres catalanes cedides a Castella.[32]

La referència indica 1299, un any erroni.
El galió indicat a la carta és la referència més antiga en castellà. Es tractava d'un vaixell petit i ràpid, amb veles i rems. Probablement molt semblant a una galiota o sagetia.

Coca Sant Climent (1331)

Maqueta de la coca de Mataró, al Museu d'Història de Catalunya, Barcelona. La coca Sant Climent devia tenir un aspecte semblant

La coca Sant Climent fou una coca de grans dimensions, armada l'any 1331 per tretze ciutatadans de Barcelona per a lluitar i defensar-se dels genovesos (enemics de Catalunya en aquella època). (Vegeu Guerra catalanogenovesa (1330-1336)). La coca havia estat construïda a Gènova i capturada per l'almirall Galzeran Marquet. La va comprar la ciutat de Barcelona i la va tornar a en Marquet per a fer el cors contra els genovesos, segons contracte amb el sindicat esmentat de tretze ciutadans.[33]

Tot i que les mides no es coneixen, la coca Sant Climent estava pensada per a 500 tripulants armats.

De la mateixa època i posteriors hi ha bastiments de dimensions considerables semblants a la coca Sant Climent. Per exemple les naus de la batalla de Ponça d'Alfons el Magnànim : Magnana, Lomellina, Calva...[34][35]

Batalla naval del Bòsfor (1352)
Pere el Cerimoniós va nomenar capità de l'estol, de trenta galeres, Ponç de Santa Pau[36] el març de 1351.[37] L'armada catalana va sortir de Maó el mes d'octubre i es va dirigir, fent escala a Càller, a Messina, on es van unir vint galeres venecianes capitanejades per Panerazio Giustinian, i ja de camí a Constantinoble s'hi van unir catorze galeres venecianes més i quatre de valencianes capitanejades per Bernat de Ripoll.

L'armada de l'aliança derrotà als genovesos comandats per Paganino Doria la nit del 13 de febrer de 1352 enmig d'una tempesta molt violenta,[38] amb moltes baixes per culpa de la indecisió de l'almirall venecià i la inexperiència en aquelles aigües del català.[39][40]

Batalla naval de Port del Comte (1353)
En 1353 Bernat II de Cabrera comandà un estol de 46 galeres que s'havien reunit a Menorca, salpant de Maó el 18 d'agost, arribant a l'Alguer el 25 d'agost, on s'hi trobaren amb 20 galeres venecianes comandades per Nicolò Pisani. Una flota genovesa de 60 galeres comandada per Antonio Grimaldi pretenia atacar les dues flotes per separat.[41]

La flota de Bernat II de Cabrera i Nicolò Pisani, empesa pel vent de xaloc, derrotà el 27 d'agost de 1353 a la genovesa al Port del Comte,[42] als afores de l'Alguer.[43]

Ordinacions sobre lo fet de la mar (1354)

«
CAP. XXII.
Com deuen navegar les Galées del Estol entemps de fortuna, ò de foscha nit. Item, sia ordinació general: que tots temps que Estól navegará ab fortuna, è ab foscha nit, que cascuna Galéa port una lanterna, è aquella del Capitá ne port dues ab lo pharaó ensemps, ço es, la una è la una part del pharaó, è l'altra è l'altra part. E si lo Patró è lo Cómit veyen, ques lunyassen, è quels fos perill, quel poguesen apagar.

»

— Ordinacions sobre lo fet de la mar, Bernat II de Cabrera

Francesc de Perellós (1356)
Com a almirall del rei de França durant la Guerra dels Cent Anys, al cap de nou galeres avarades i armades per

Bonanat Descoll i Guillem Morey a Barcelona,[44] féu una expedició a Anglaterra, i va arribar a Sanlúcar de Barrameda a la recerca de vitualles, i estant la Corona d'Aragó en guerra contra la República de Gènova atacà dues naus genoveses,[45] provocà la intervenció de Pere I de Castella, que va requerir Perellós perquè abandonés la seva presa; i com aquest no ho feia, es va queixar a Pere el Cerimoniós, qui tampoc no li va fer cas, i perseguí Perellós amb algunes galeres fins a Tavira, però no va poder atrapar-lo, i com a venjança va fer cremar les mercaderies dels catalans a Sevilla.[46]

Francesc de Perellós fou almirall de França entre 1368-1369, amb el nom de François de Perilleux (ou de Perillos).[47][48]
L'estol que salpà de Barcelona constava de vuit galeres i una galiota -segons les fonts franceses- en arribar a França.[49]

Pere el Cerimoniós (1356)
Segons decret de 1351 va ordenar que tots els documents referents a activitats navals es redactessin en català.[50]

El 26 de febrer de 1356 va promulgar unes Ordinacions sobre certes regles que’s deuen tenir en los armaments de corsaris particulars.[51]

Va signar un acord amb la ciutat de Barcelona per a posar sostre a les drassanes. Teòricament el sostre havia d'incloure planxes d'estany.

Francesc Eiximenis (1379-1392)
Francesc Eiximenis en el Dotzè del Crestià[52] parlava de la guerra naval i de la disciplina i ordre que cal observar en els vaixells. Pel que fa a la mesura del temps escrigué el següent:[53]

«
La dotzena és quel alguatzir de cascuna galea faça observar les guaytes acostumades de nits e de dies. E si lo nauxer és diligent deu bé guardar les hores en popa e daquell qui les guarda per cosia. Per guisa que sapìen lo temps qui passa quan és en quan van o quan tornen atràs e així de les altres circumstàncies.
»

— Dotzé del Crestià; cap CCCXXXVI

El capítol CCCXXXIII (333) tracta de la guerra naval i exposa diversos conceptes interessants.

Indica la necessitat d'anomenar amb precisió els diversos llocs de combat en la coberta d'un vaixell. I recorda el costum català d'anomenar la banda dreta (estribord) "banda de Santa Maria" i la banda esquerra (babord) "banda de Sant Jordi".

Detall de la Tavola Strozzi. Vaixells que tornen a Nàpols després de la batalla d'Ischia (1465).[54][55][56][57]

Cura de ferides en combat.

«
... La setzena és que de continent que les galeres o estol se acosten lo barber vaja desota amb un fadrí que li ajut, e aparellen ous e stopa e benes e la farramenta per arrencar viretons o per ajudar nafrats e lo nafrat deu sen devallar al barber per la porta de popa e de continent que és metjat torne desús si donchs la nafra no és perillosa...
»

Artilleria. Indica la necessitat de bombardes i ballestes de lleva.

Alfons el Magnànim (1416-1458)

Setge de Bonifacio (1420)
Batalla naval de Ponça (1435)

Benedetto Cotrugli. De Navigatione (1464-65).

'De Navigatione Liber' 1464.

Benedetto Cotrugli fou autor d'un llibre de navegació ("De navigatione" ; Nàpols 1464) que no es va arribar a publicar, però que es conserva en forma de manuscrit. Es tracta d'una obra que pot consultar-se en una transcripció digitalitzada a cura de Piero Falchetta[1]. També el manuscrit original pot llegir-se de forma gratuïta (Manuscrit Beinecke MS 557, Yale University Library, Beinecke Rare Book and Manuscript Library).

«
Galea vogia III hommini per bancho ogi, et have XXVIII et XXVIIII banchi. Le fuste vogano dui remi per bancho, et queste sonno de più qualitate de longeçe, ad beneplacitum XII, XVI, XX, XXIIII etc... Et realmente quisto modo de galee ando aptissimamente la nation Catallana et sondo aptissimi allo governo de quelle, perché le altre nationi armano solamente alli bisogni, et li Catalani al continuo fando lo misterio, et ciascheduno ne sa in parte et li Catallani in totum.
»

— De navigatione. Benedetto Cotrugli.

Batalla d'Ischia (1465)
Guerra Civil catalana (1462- 1472)

«
...Aquest dia ans de dinar los reverent e honorables deputats acompanyats de XXVII persones del parlament general de Catalunya feren ficar stepes per a XXVII galeres les quals hiversosament fan fer e armar ensemps ab altres galeres que ja son fetes dins la Dreçana per defensio de les mars del dit principat: e tot aço se feya per raho de la liberacio de la persona del illustre princep e primogenit nostre lo qual lo senyor rey detenia en preso...[58]
»

Ferran el Catòlic (1479-1516)

«
…Desarmáronse estas galeras por mandado de los Reyes Católicos don Fernando y doña Isabel y persuasión de frailes que les encargaron las conciencias porque tenían galeras, diciendo que Dios no tenia mas de un infierno para todo el mundo, y que ellos querían tener muchos pues cada galera era un infierno. Tanta fue la obediencia que los catalanes tuvieron á sus reyes , que aunque tenian guerra con ginoveses enemigos viejos , y aunque hacían y temían el daño que después acá se les ha por esto seguido, cumplieron luego el mandamiento; y tan bueno fue el consejo de aquellos frailes, que ha sido causa de cuantas guerras y robos han hecho cosarios en estos reinos.
»

— Choronica de los muy nombrados Omiche y Haradin Barbarrojas, por Francisco López de Gómara.[59][60]

Cardenal Cisneros (1516)

«
... Nos vos encargamos que luego vos informéis y sepáis la verdad que orden se tenia en el sostener de las galeras cuando las había en las atarazanas desa cibdad (Barcelona).... y qué personas y oficiales había obligados al servicio de las dichas galeras y atarazanas, y qué ordenanzas tienen dello, y qué oficiales hay agora déla suso dicho, y en qué se emplean.:... y asi mismo enviéis acá un cómitre de los dichos oficiales bien instruto é informado para que le mandemos oír cerca dello — y esto combiene que se haga con mucho recabdo y diligencia porque cumple mucho saberlo , por lo que se ha de proveher no solamente ahí pero en otras partes destos reinos contra los moros y turcos que procuran de las ofender...[61]
»

Carles V (1516-1556)
L'any 1528 l'emperador Carles va signar una Reial Ordre manifestant la seva voluntat de construir amb urgència 50 galeres a Barcelona i decretant algunes mesures especials per a proveir la fusta necessària a les muntanyes de Catalunya i Aragó. Aquestes mesures extraordinàries no eren necessàries en el sistema tradicional català i eren contràries a algunes lleis del país. Al cap de deu mesos la fita es va assolir i arribaren a Tortosa les fustes necessàries per a bastir 37 galeres. El responsable, Jaume Ferrer, va passar els comptes al Mestre racional Francesc Gralla que els va aprovar i arxivar.

«
... Es de advertir , que toda la arboladura vino de los Pirineos por el Ebro , y la demás madera de montes de Cataluña , y asimismo todo el herrage y clavazon , y las lonas fueron de la tierra , aunque mucha vino de Génova : el cáñamo , del campo de Tarragona , Lérida y Balaguer : las velas se cortaron y cosieron en el salon de la Lonja del mar ; y la xarcia y cordage se trabajó dentro de la huerta de S. Francisco , á cuya Comunidad se indemnizó de la hortaliza de su consumo diario. La pólvora, así de arcabuz como de cañón, se refinó en Barcelona ; y en esta Ciudad tambien se trabajaron todas las armas , artillería , y demás pertrechos de guerra. La mitad de las Galeras se construyeron al descubierto ; porque en las Atarazanas solo se podían trabajar diez á la vez.
De todas estas Galeras fué despues Capitan General D. Alvaro de Bazán , y su Teniente General D. Miguel de Bohera...[62][63]

»

Jornada de Tunis (1535)

Felip II de Castella (1556 – 1598)

Batalla de Lepant (1571).[64]

García Álvarez de Toledo y Pimentel-Osorio (1558)
En època de Carles I fou Capità general del mar (1544). Ja com a Virrei de Catalunya declarava la crema de boscos sencers del Principat amb l'excusa d'acabar amb els bandolers (1561). Una mesura poc favorable a la construcció naval. L'any 1562 va imposar mestres d'aixa biscaïns a les drassanes de Barcelona. En el nou càrrec de virrei de Sicília va imposar artesans genovesos per a fer sis galeres amb urgència (1565).

«
... Su Majestad me mandó , como con otras mías he escripto
á V. S. , que inviase de Genova los maestros para hacer los seis buques de galeras que ahí se han de labrar , y ansí invié los mejores que habia allí , que son de los buenos que yo conozco; y esta diligencia y gasto de inviarlos de Italia se ha hecho particularmente para que estos hombres entendiesen en asentar dichos buques y hacellos del garbo y manera que yo les mandase , porque no hay en Cataluña maestros que entiendan esto, que es lo que mas importa para que las galeras salgan como conviene. Yo les di la orden que en este particular habían de tener, y he suplicado á V. S. mandase que en lo de asentar dichos buques no entendiesen otros, si estos no, porque cierto así conviene. Y hoy he resecbido una carta que ellos mescriben de 2 deste, en que me dicen les han dado cargo de hacer una sola galera, y que el gobernador les ha dicho que las otras cinco las quería dar á maestros catalanes , y puesto por maestro mayor un maestro Marco Mas, que no sabe lo que el zapato de los otros; y que este ha puesto ya á caballo dos buques. Y héme maravillado mucho dello, pues estos maestros fueron para lo que tengo dicho , y por duplicados lo he scripto yo al gobernador. Y suplico á V. S. que, pues la voluntad de Su Majestad es que ellos entiendan en lasiento y fábrica de dichas galeras, sea V. S. servido de no consentir que entiendan otros en esto que ellos, y de mandar que en los dos buques que ha asentado el dicho maestro Marco Mas, no se pase adelante por él, sino que los hagan dichos maestros y entiendan en los demás que se han de asentar. Y tambien suplico á V. S. que en la fábrica de todos ellos mande se den mucha priesa, pues el tiempo es ya adelante, y cada dia se tienen mas ciertos avisos de la salida de larmada del turco este verano en mucho número de navios, y mas presto que los otros años, como V. S. lo habrá entendido por otra vía.

»

— Minuta autógrafa de carta de D. García de Toledo al duque de Francavila , virey de Cataluña (1565).

1607-1617
En aquest període només es construïren 14 galeres a les drassanes de Barcelona.

Qualitat de fabricació

«
... Con esta ocasión representa la mala calidad de la fabrica del Tarazanal de Génova y su gran costa por deverse volver hazer las obras muertas aunque sea en buques nuevos, su poca duracion, quando los fabricados en Barcelona pasan de 20 años y pone en la real consideracion tantas conveniencias de hacienda y buena razon de estado aora que se prefiera a la de Genova y la Capitana es de tan flaca fabrica que será necessario mudarla de aquí a quatro o cinco años [...] Representa [el marqués de Bayona] a V Mgad. que siendo preciso fabricar estos tres buques tendrá gran conveniencia que se hagan en Barcelona...
»

— La Junta de Galeras al rey, Madrid, 23 de abril de 1664.[65]

Referències

Les Drassanes Reials de Barcelona: fàbrica de galeres de la monarquia.

Vegeu també

Galera catalana
Pere Gibert
Joan Maristany i Galceran

Archivo de la Corona de Aragón. Colección de documentos inéditos del Archivo de la Corona de Aragón: Procesos de las antiguas cortes y parlamentos de Cataluña, Aragón y Valencia custodiados en el Archivo General de la Corona de Aragón y publicados de Real Órden por Próspero de Bofarrull y Mascaró. En el Establecimiento Litográfico y Tipográfico de José Eusebio Monfort, 1850, p. 335–.
Antonio de CAPMANY; Corona catalano-aragonesa Ordenanzas de las armadas navales de la Corona de Aragón: aprobadas por el rey D. Pedro IV año de MCCCLIV. Imp. Real, 1787, p. 25–.
Annales Regni Francorum, Hannover 1895. pàg. 104, 105, 108 i 139.
Millàs i Vallicrosa, Josep Maria. Textos dels historiadors àrabs referents a la Catalunya carolíngia. 1a ed.. Institut d'Estudis Catalans, 1987. ISBN 84-7283-117-5.
«Catalunya». Gran Enciclopèdia Catalana. [Consulta: 25 maig 2014].
Ramón de Abadal y Vinyals. Els temps i el regiment del comte Guifred el Pilós. Institut d'Estudis Catalans, 1989, p. 98–. ISBN 978-84-86329-46-4.
Liber maiolichinus
Javier Lacosta. «Mallorca 1229: la visión de los vencidos». Junta islámica, 16-09-1999. [Consulta: 31 octubre 2010].
Pablo Piferrer, Francisco Pi Margall. «España: sus monumentos y artes, su naturaleza e historia.». [Consulta: 2 novembre 2010].
Legado andalusí, Hamid Triki. «Itinerario cultural de Almorávides y Almohades: Magreb y Península Ibérica». Junta de Andalucía, mayo 2003. [Consulta: 18 novembre 2010].
«Ramón Berenguer III el Grande». Biografías y vidas. [Consulta: 16 desembre 2010].

Institut d'Estudis Catalans; Secció Històrico-Arqueològica; Riera i Melis, Antoni Els cereals i el pa en els països de llengua catalana a la baixa edat mitjana. Institut d'Estudis Catalans, 4 desembre 2017, p. 71–. ISBN 978-84-9965-389-1.
MONSALVO ANTÓN, José María. Historia de la España Medieval. Ediciones Universidad de Salamanca, 22 desembre 2018, p. 230–. ISBN 978-84-9012-522-9.
Enrique Flórez. España sagrada: Contiene el estado antiguo de la santa iglesia de Barcelona, con un catalogo muy exacto de sus primeros gobernadores y condes propietarios, y una coleccion de los escritos de los Padre Barcinonenses. En la Imprenta de D. Antonio de Sancha, 1775, p. 475–.
José Balari y Jovany. Orígenes históricos de Cataluña. Jaime Jepús, 1899.
Jean Alexandre C. Buchon. Choix de chroniques et mémoires sur l'histoire. Auguste Desrez, 1841, p. 587–.
Juan DAMETO. Historia general del Reino de Mallorca. Imp. Nacional de L. Guasp y Pascual, 1841, p. 764–.
Ramon Llull. Obras rimadas de Ramon Llull: escritas en idioma catalan-provenzal. Pedro José Gelabert, 1857, p. 685–.
Emili Casanova. Francesc Ferrer Pastor: les paraules d'un poble. Universitat de València, 2002, p. 253–. ISBN 978-84-370-5397-4.
Alemany Llovera i Casanovas, 1987.
Terradas Muntañola, 2009, p. 24-25.
Garcia Domingo i López Miguel, juliol–agost 2012, p. 47.
Terradas Muntañola, 2011, p. 70.
Cubeles i Bonet, Moreno i Nadal, 2012.
Antonio de Capmany y de Montpalau; Barcelona (Spain). Real Junta de Comercio Memorias historicas sobre la marina comercio y artes de la antigua ciudad de Barcelona: Publicadas por disposicion y a expensas de la Real junta y consulado de comercio de la misma ciudad. En la Imprenta de D. Antonio de Sancha., 1779, p. 1–.
Víctor Balaguer. Historia de Cataluña y de la corona de Aragon, 3: escrita para darla a conocer al pueblo, recordándole los grandes hechos de sus ascendientes en virtud, patriotismo y armas, y para difund ir entre todas las clases el amor al pais y la memoria de sus glorias pasadas. Librería de Salvador Manero, 1862, p. 346–.
Josefa Mutgé Vives. Política, urbanismo y vida ciudadana en la Barcelona del siglo XIV. Editorial CSIC - CSIC Press, 2004, p. 183–. ISBN 978-84-00-08218-5.
Nombramiento de Almirante del reino de Cataluña y Sicilia expedido por el Rey Don Pedro III de Aragón a favor de Rogerio de Lauria
Francisco Rafael de Uhagón Laurencín (Marqués de). Los almirantes de Aragón: Datos para su cronología. Establecimiento Tipográfico de Fortanet, 1919.
Ramón Muntaner. Chronica. Literarischer Verein, 1844, p. 65–.
DCVB:Postic.
Ángeles Masiá de Ros. Relación castellano-aragonesa desde Jaime II a Pedro el Ceremonioso. Editorial CSIC - CSIC Press, 1994, p. 9–. ISBN 978-84-00-07446-3.
Carme Batlle i Gallart. El "llibre del consell" de la ciutat de Barcelona, segle XIV: les eleccions municipals. Editorial CSIC - CSIC Press, 1 gener 2007, p. 216–. ISBN 978-84-00-08509-4.
Raccolta di tutti i più rinomati scrittori dell' istoria generale del regno di Napoli: principiando dal tempo che queste provincie hanno preso forma di regno .... Nella stamperia di G. Gravier, 1770, p. 338–.
Donde se escriuen las vidas de los Reyes de Nauarra. Escrivese Tambien La Svcession De todos los Reyes de Francia, y Obispos de la S. Iglesia de Pamplona. Sebastian de Cormellas, 1628, p. 389–.
Francesch Rodón i Oller, Fets de la Marina de guerra catalana, p.58
(castellà) José Vicente Cabezuelo Pliego, Diplomacia y guerra en el Mediterráneo medieveal. La liga véneto-aragonesa contra Génova de 1351, Anuario de estudios medievales: gener-juny de 2006
(anglès) Jean-Charles-Léonard Simonde Sismondi, A history of the Italian republics
(anglès) Donald M. Nicol. Byzantium and Venice: A Study in Diplomatic and Cultural Relations, p.276
Ponç de Santa Pau (†1352) y su translatio corporis: historia de una ida y de una vuelta. Alberto Reche Ontillera.
Budruni, Antonio. Breu història de l'Alguer. Del Neolític fins al 1720. L'Abadia de Montserrat, 2010, p. 38. ISBN 8498832322.
(anglès) William Henry Smyth, Sketch of the present state of the island of Sardinia
Francesch Rodón i Oller, Fets de la Marina de guerra catalana, p.59-60
Reche Ontillera, Alberto «La guerra marítima y los profesionales de la gestión de las flotas. Un ejemplo catalán del siglo XIV» (en castellà). Roda da Fortuna, 3, 1-1, 2014, pàg. 499 [Consulta: 5 octubre 2015].
Villalon, L. J. Andrew; Kagay, Donald J. The Hundred Years War (Part II): Different Vistas, (en anglès). Brill, 2008, p. Volum 2, p.159. ISBN 9004168214.
(castellà) Juan de Ferreras, Synopsis histórica chronologica de España, v.8, p.70
Encyclopédie Méthodique, Ou Par Ordre De Matieres: Par Une Société De Gens De Lettres, De Savants Et D'Artistes : Précédée d'un Vocabulaire universel, servant de Table pour tout l'Ouvrage, ornée des Portraits de MM. Diderot et D'Alembert, premiers Éditeurs de l'Encyclopédie. Histoire ; T. 6. Panckoucke, 1804, p. 503–.

Anselme de Sainte-Marie. Histoire de la Maison Royale de France, et des grands officiers de la Couronne. Loyson, 1674, p. 297–.
Anselme (père). Histoire genealogique et chronologique de la maison royale de France, des pairs, grands officiers de la couronne & de la maison du roy: & des anciens barons du royaume: avec les qualitez, l'origine, le progres & les armes de leurs familles; ensemble des statuts & le catalogue des chevaliers, cammandeurs, & officiers de l'ordre du S. Esprit. Le tout dresse sur titres originaux, sur les registres des des chartes du roy, du parlement, de la chambre des comptes & du chatelet des Paris...& d'autres cabinets curieux. La Compagnie des libraires, 1733, p. 759–.
Memorial histórico español: colección de documentos, opúsculos y antigüedades que publica la Real Academia de la Historia. Documentos de la época de Alfonso el Sabio. Academia de la Historia, 1851, p. 354–.
Capmany Surís y de Montpalau. Ordenanzas de las armadas navales de la Corona de Aragon aprobadas por el rey D. Pedro IV año de M.CCC.LIV. van acompañadas de varios edictos y reglamentos promulgados por el mismo rey sobre el apresto y alistamiento de armamentos reales y de particulares. En la imprenta nacionale, 1787, p. 134–.
Dotzé del Crestià. Vegeu enllaç INC/1103
Dotzè del Crestià, pàg. 81/100
Jerry H. Bentley. Politica e cultura nella Napoli rinascimentale. Guida Editori, 1995, p. 42–. ISBN 978-88-7835-183-7.
Andrea Brancaleone. Umanesimo e rinascimento a Napoli. Andrea Brancaleone, 2010, p. 15–. ISBN 978-88-910-0152-8.
Antonio de Herrera. Comentarios de los hechos de los españoles, franceses y venecianos en Italia y de otras Repúblicas, Potentados, Príncipes y Capitanes famosos italianos, desde el año 1281 hasta el de 1559 por Antonio de Herrera. Juan Delgado, 1624, p. 149–.
Fernando Patxot y Ferrer. Las glorias nacionales: grande historia universal de todos los reinos, provincias, islas y colonias de la monarqúia española, desde los tiempos primitivos hasta el año de 1852.... L. Tasso, 1853, p. 449–.
Archivo General de la Corona de Aragón. Colección de documentos inéditos del Archivo General de la Corona de Aragón. J.E. Montfort, 1864, p. 34–.
José Ferrer de Couto; José March y Labores Historia de la Marina Real Española: desde el descubrimiento de las Américas hasta el combate de Trafalgar. J. M. Ducazcal, 1856, p. 337–.
Memorial histórico español: colección de documentos, opúsculos y antigüedades que publica la Real Academia de la Historia. La Academia, 1853, p. 357–.
La marina de Castilla desde su origen y pugna con la de Inglaterra hasta la refundición en la Armada española. Fernández Duro, Cesáreo.
Antiguos tratados de paces y alianzas entre algunos reyes de Aragón y diferentes principes infieles de Asia y Africa desde el siglo XIII hasta el XV: copiados con órden de S.M. de los originales registros del ... Archivo de la Corona de Aragón. Imprenta Real, 1786, p. 2–.
Víctor Balaguer. Bellezas de la Historia de Cataluña: Lecciones pronunciadas en la Sociedad Filarmónica y Literaria de Barcelona. Por D. Victor Balaguer. II. Imprenta de Narciso Ramirez, 1853, p. 101–.
Javier Barraycoa. Eso no estaba en mi libro de Historia de Cataluña. Editorial Almuzara, 12 maig 2018, p. 89–. ISBN 978-84-17418-70-0.